

Från travhäst till ridhäst
– vilka problem som kan uppstå och hur dessa
hanteras

*From trotting horse to riding horse
- what problems can arise and how are these handled*

Johanna Nordin

Etologi och djurskyddsprogrammet

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och djurskyddsprogrammet

Skara 2011

Studentarbete 374

*Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health
Ethology and Animal Welfare programme*

Student report 374

ISSN 1652-280X

**Från travhäst till ridhäst
– vilka problem som kan uppstå och hur dessa hanteras**

*From trotting horse to riding horse
- what problems can arise and how are these handled*

Johanna Nordin

Studentarbete 374, Skara 2011

**Grund C, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi,
kurskod EX0520**

Handledare: Anna Lundberg, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, Avdelningen för etologi och djurskydd, Box 234, 532 23 SKARA

Examinator: Christina Lindqvist, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, Avdelningen för etologi och djurskydd, Box 234, 532 23 SKARA

Nyckelord: Ridtravare, häst, ägare, beteenden, problemhantering, travhäst

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Avdelningen för etologi och djurskydd

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.hmh.slu.se

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

1. SAMMANFATTNING	4
2. SUMMARY	5
3. INLEDNING	6
3.1. DOMESTICERING AV HÄSTEN	6
3.2. MÄNNISKAN OCH HÄSTEN.....	6
3.2.1. <i>Relationen människa och häst</i>	6
3.2.2. <i>Träningsmetoder</i>	7
3.3. AVELN INOM TRAVSPORTEN	7
3.4. TRAVHÄSTENS LIV	8
3.5. SYFTE	9
3.6. FRÅGESTÄLLNINGAR	9
4. MATERIAL OCH METOD	10
4.1. MÅLGRUPP	10
4.2. URVALSGRUPP	10
4.3. ENKÄTDESIGN	10
4.4. GRUPPERING AV SVAR	11
4.5. DATABEARBETNING	11
5. RESULTAT	12
5.1. RESPONS PÅ ENKÄTEN	12
5.2. FÖRVÄNTNINGAR OCH EVENTUELLT INFRIANDE.....	12
5.3. PROBLEM MED SIN RIDTRAVARE.....	13
5.4. PÅSTÅENDEN OM RIDTRAVARE.....	15
6. DISKUSSION	17
6.1. STUDIENS SYFTE	17
6.2. HÄSTARNA I STUDIEN	17
6.3. TRAVETS PÅVERKAN PÅ HÄSTEN EFTER KARRIÄREN	17
6.3.1. <i>Avelns påverkan på travaren som ridhäst</i>	17
6.3.2. <i>Träning, hållning och hantering</i>	18
6.4. TRAVHÄSTEN EFTER KARRIÄREN.....	19
6.5. PROBLEM OCH HANTERING AV PROBLEM	20
6.6. STUDIENS BEGRÄNSNINGAR.....	21
6.7. I FRAMTIDEN.....	22
6.8. SLUTSATS.....	22
7. TACK	23
8. REFERENSER	24

1. SAMMANFATTNING

I Sverige finns det idag omkring 70 000 travhästar varav 60 000 är varmblodiga travhästar. Utav dessa 60 000 hästar är 20 000 i travträning och varje år föds omkring 4000-5000 nya föl. Genom åren har man, framför allt på varmblodshästsidan, bedrivit en avel som helt är inriktad på att ta fram en häst som är snabb, frisk, hållbar, har ett bra temperament och som håller en internationell standard. Man har också avlat på egenskaper så som ett långt steg och en stabil trav för att undvika galopp under loppet. Alla hästar kan dock inte prestera tillräckligt på banan för att vara lönsamma att hålla varför många hästar varje år avlivas, går i avel eller säljs som ridhästar, så kallade ridtravare.

På grund av den avel som bedrivits är hästarna inte anpassade till att användas som ridhästar och man kan tänkas stöta på problem i sitt försök till detta. Studiens syfte var därmed att ta reda på om man förväntar sig problem med hästen och om man stöter på problem som man kan koppla till hästens bakgrund som travhäst. För att studera detta genomfördes en enkätstudie där enkäten lades upp på Svenska Ridtravarförbundets hemsida www.ridtravare.com där den var nåbar för alla som besökte hemsidan. I studien efterfrågades ägarnas upplevelser av sina hästar och olika situationer som de upplever tillsammans, samt frågor kring förväntningar och upplevda problem eller oönskade beteenden. Totalt kom det in 61 svar på enkäten och 92 % av dessa svarade för varmblod.

Nära hälften (41 %) av dem som svarade på enkäten hade inför köpet av ridtravare förväntat sig problem. Majoriteten (68 %) svarade att de hade haft lagom höga förväntningar på sin häst och 25 % ansåg att de hade haft för låga förväntningar och att hästen presterat bättre än de först trott var möjligt. Av dem som ändrade åsikt om sin häst efter köpet gjorde majoriteten det i en positiv riktning och många använder sina hästar inom fler områden än vad syftet var inför köpet. Detta på grund av att de var mer lättlärd och mer anpassningsbara till ridning än vad ägarna trott. Dock upplevde 69 % problem eller oönskade beteenden med sina hästar och dessa var främst gångartsrelaterade vid ridning, att hästen inte kunde lämnas ensam i hagen, att hästen hade problem med musklerna och spänningar samt att hästen hade svårt att lita på nya människor. Mer än hälften av dem som upplevde problem, 22 personer, trodde att problemen de upplevde var kopplade till hästens liv inom travet eller till travhästaveln. För att lösa problemen använde sig nästan hälften av en bakgrundsriktad lösning på problemet och resten av en mer målinriktad lösning för att komma tillrätta med problemet.

Slutsatserna av denna studie är att nära hälften förväntar sig problem inför ett köp av ridtravare och att en majoritet faktiskt upplever problem. Främst upplevs problem vid ridning eller med hästen i hagen, men ofta upplevdes problem med hästen i flera olika situationer. Trots detta var det många som ändrade uppfattning i en positiv riktning och ansåg ofta att man kunde göra mycket mer med hästen och att den var mer lättlärd än man trott. Orsakerna till problemen som hästägarna upplevde kunde inte fastställas på grund av att hästarnas bakgrund var okänd. Dock trodde fler än hälften att problemen som de upplevde orsakats av bakgrunden som travhäst. För att åtgärda problemen/oönskade beteenden använde sig ungefär hälften av en målinriktad hantering av problemet och resterande av en mer hästbaserad hantering. Utöver detta använder ägarna sina ridtravare till fler områden än det var tänkt, inklusive tävling inom olika ridgrenar och deras tidigare åsikter om ridtravare stämde till stor del inte. Detta och att problem upplevs som små borde innebära att travhästar är bra allroundhästar som kan skolas om till fungerande ridhästar.

2. SUMMARY

In Sweden today there are about 70 000 trotting horses and 60 000 of these are standardbred trotters. Of these 60 000 horses 20 000 are in training for trotting competitions and every year 4000-5000 new foals are born. Over the years, especially in the standardbreds, the breeding has been completely focused on producing a horse that is fast, healthy, and sustainable, has a good temperament and hold an international standard. Other qualities are a long stride and a steady trot to avoid galloping. All horses do not perform adequately on the track to be profitable to keep so many horses are put down every year, goes into breeding or are sold as riding horses, so-called riding trotters; ridtravare.

Because of the breeding these horses are not suited to be used as riding horses and problems may encounter in the attempt to do so. The aim of this study was to find out if people expect problems with the horse and if they encounter problems that can be linked to its background as a racehorse. To study this a survey was carried out and was published on the website of Svenska Ridtravarförbundet, www.ridtravare.com, where it was accessible to all who visited the website. The study requested the owners' perceptions of their horses and situations they experience together and issues concerning expectations and perceived problems or undesired behaviours. In total there were 61 responses to the questionnaire and 92 % answered for standardbred horses.

Almost half (41 %) of those who responded had before the purchasing of the horse been expecting problems. The majority (68 %) responded that they had had suitable expectations and 25 % that they had had too low expectations on the horse. Of those who changed opinion after the purchase did the majority so in a positive direction and many of the respondents use their horses in more areas than had been expected before the purchase. This because the horses were more easily taught and more adaptable to riding than what the owners had thought. However, 69 % experienced problems/undesired behaviours with their horses and these were mainly gait related during riding, that the horse could not be left alone in the pasture, that the horse had muscle problems and tensions and that the horse had trusting issues with new people. More than half of those who experienced problems, 22 people, believed that the problems were related to the horse's life as racehorse or the racehorse breeding and to solve the problems almost half of the respondents used a horse-centered approach solution to the problem and the rest a more outcome-centered approach.

The findings of this study are that nearly half of the respondents expect problems before a purchase of the horse and the majority actually experienced problems. Mainly problems were experienced when riding or when the horse was in the enclosed pasture but often were problems experienced in many different situations. Despite this, many who changed their opinions did so in a positive direction and felt that they could do more with the horse and that it was more easily trained than thought. The causes of the problems could not be established because the horses' background was unknown. However, more than half of the respondents thought that their problems were caused by the horse's background. To address the problems/undesired behaviours about half used an outcome-centered approach to the problem and the rest a more horse-centered approach. In addition, owners use their riding trotters in more areas than expected, including competitions within various events and their earlier opinions did not correspond. This and that problems are experienced as small should mean that trotting horses are good all-round horses that can be retrained to functioning riding horses.

3. INLEDNING

3.1. Domesticering av hästen

Domesticeringen av hästen skedde för omkring 6000 år sedan och tros ha skett som en följd av att man jagade hästarna för köttets skull (Goodwin, 2007; Levine, 2005). Fölen till de hästar som fångades in tämjdes man (Levine, 2005). Dessa kunde troligen både ridas och användas i arbete och då de blev gamla också ätas. Enligt Levine (2005) var det i början av domesticeringen, då vilda hästar tämjdes, svårt att hålla hästarna vid liv i fångenskap. Detta innebär att hästhållningen troligen var tvungen att vara relativt avancerad innan domesticeringen nått så långt att hästarna kunde överleva och fortplanta sig på människans villkor (Levine, 2005). Hästarna hölls till att börja med i flockar i sin naturliga miljö (Goodwin, 2007) och tämjningen och aveln tror man bedrevs av den gamla världens "hästviskare" som förstod sig på hästens beteende och natur (Levine, 2005). Dessa kunde selektera för de hästar som hade lättare för att acceptera människan och lättare att reproducera sig i fångenskap. Denna domesticeringsprocess ledde till en beteendeförändring och därmed mer tama hästar (Levine, 2005).

Då hästarnas användningsområden ökade minskade deras tillgång till den naturliga miljön och möjligheten att utföra naturliga beteenden (Goodwin, 2007). Fram till idag har det gått så långt att vi i olika grad, beroende på syftet till varför hästen hålls, förhindrar möjligheten för våra hästar att röra sig fritt, själva välja sin mat samt själva styra den sociala kontakten med andra hästar (Goodwin, 2007). Enligt författaren förväntar vi oss också att hästen ska förstå vårt språk, interagera med oss och acceptera oss, trots våra evolutionära olikheter som arter. Trots att hästens beteenden förändrats väldigt lite under de 6000 år vi har haft dem i vår ägo (Goodwin, 2007).

Hästen har genom tiderna tjänat människan i många syften. Från att ha jagats för köttets skull började de efterhand att användas som packdjur, för att dra slädar och efter att hjulet uppfanns även för att dra vagnar (Goodwin, 2007). Ridning var också en framstående användning av hästen. Det var dock inte förrän för omkring 3000 år sedan som ridningen fick sin verkliga betydelse (Goodwin, 2007). Då med användning inom kriget. Enligt Goodwin (2007) har samhället förändrats radikalt sedan användandet av hästar började och dessa förändringar kan man återse i vad vi använder hästen till. Under denna relativt korta period har hästen hunnit användas inom områden för att underlätta människans överlevnad såsom krigshästar och draghästar, till att idag på många håll användas för nöje i form av tävlingshästar och sällskap (Goodwin, 2007). Detta kan ha resulterat i en smalare avel där olika raser har specifika användningsområden istället för att man har en häst i flera olika syften.

3.2. Människan och hästen

3.2.1. Relationen människa och häst

Inom många kulturer verkar man anse att relationen mellan människa och häst är betydelsefull och hästens beteende och temperament är viktigt att ta i beaktning då man ska arbeta med hästen inom olika områden (Hausberger & Richard-Yris, 2005). Vissa anser att hästen måste vara underordnad människan och relationen dem emellan bedöms utifrån hästens visade underlägsenhet (Goodwin, 2007). Andra studerar hästens beteenden och tränar och håller hästen utifrån denna kunskap (Goodwin, 2007).

3.2.2. Träningmetoder

Relationen mellan människa och häst är beroende av det tillvägagångssätt man väljer att använda för att få hästen att utföra ett önskat beteende (Goodwin, 2007). Man brukar prata om fyra olika träningsmetoder. Positiv förstärkning innebär att man lägger till något som hästen tycker om, exempelvis foder, för att belöna när hästen uppvisar den önskade responsen (Goodwin et al., 2009). Vid negativ förstärkning däremot, som är en vanlig inlärningsmetod vid träning av hästar (McLean & McGreevy, 2010), lägger man till ett stimuli som man sedan avlägsnar när hästen gör rätt för att förstärka den önskade responsen, exempelvis skänkeln (Goodwin et al., 2009; McLean & McGreevy, 2010).

Man kan också använda sig av inlärningsmetoder som innefattar bestraffningar (Goodwin et al., 2009). Positiv bestraffning innebär att man lägger till ett obehagligt stimuli när en oönskad respons uppvisas för att minska förekomsten av responsen och vid negativ bestraffning tar man bort en belöning för att reducera en oönskad respons (Goodwin et al., 2009). Besträffningar används fortfarande i dagens samhälle för att träna hästar (McGreevy & McLean, 2009). Än idag ser man fall där unga friska hästar inte kan hantera träningen eller avlivas på grund av oönskade beteenden. Detta antyder att det inom träning och hantering finns mycket att förbättra i relationen mellan häst och människa (Goodwin, 2007).

Habituering är en av de mest grundläggande inlärningsprocesserna för att hästen ska kunna anpassa sig till nya miljöer och situationer (Christensen et al., 2011). Man definierar detta som att hästens lyhördhet gentemot ofarliga stimuli som inte leder till någon förstärkning, exempelvis situationer eller miljöer, minskar och reducerar responsen (Christensen et al., 2011). Denna typ av inläring är relativt långvarig och specifik för det stimuli hästen habituerats på (Christensen et al., 2011). Bytesdjur är särskilt specifika på vilket stimuli de habituerats på då ignorering av ett verkligt hot kan ha livshotande följder (Christensen et al., 2011).

Då situationer eller beteenden som ägaren upplever som problem uppstår kan man använda sig av två olika sätt att lösa dem. Det första är en målinriktad hantering (Hockenhull & Creighton, 2010). Denna typ innefattar bland annat användning av hjälptyglar för att underlätta exempelvis ridningen men behandlar endast symtomen och det uppsatta målet är det viktiga i situationen (Hockenhull & Creighton, 2010). Andra träningsättet innefattar en mer hästcentrerad hantering där man ser till hästen som art och dess fysiska och beteendebestöv för att ta reda på varför problemet uppstått och med den utgångspunkten försöka lösa problemet (Hockenhull & Creighton, 2010).

3.3 Aveln inom travsporten

Den svenska varmblodiga travhästen tillhör en av Sveriges vanligaste hästraser och den mest populära kapplöpningssporten i landet är travet (Árnason et al., 1994). Sverige har två olika typer av travhästen; den nordsvenska kallblodiga travhästen och den svenska varmblodiga travhästen (Árnason et al., 1994). Vissa linjer av den kallblodiga travhästen innefattar även förfäder från den norska aveln för att förbättra travegenskaperna (Árnason et al., 1994) och den varmblodiga travaren innehåller också franskt och amerikanskt blod (Árnason, 2001; Thiruvankadan et al., 2009). Den varmblodiga travaren har avlats med sina travegenskaper som enda fokus under en lång period (Árnason, 2001; Thiruvankadan et al., 2009) medan den kallblodiga rasen inte avlats lika hårt i detta syfte utan fortfarande kan användas inom bland annat skogsarbete (Thiruvankadan et al., 2009). Idag finns det omkring 70 000 travhästar i Sverige (Svensk Travsport, 2011). 60 000 av dessa är

varmblod och av dessa är 20 000 tävlingshästar i träning (Svensk Travsport, 2011). Utöver detta föds varje år ungefär 4000-5000 varmblodiga travhästar i Sverige (Árnason, 2001). Dock är det inte alla av dessa individer som klarar av att prestera tillräckligt för att de ska platsa på tävlingsbanorna. En del avlivs eller används inom aveln. Andra säljs eller skänks bort som ridhästar, ett syfte som de inte har avlats för (Thiruvankadan et al., 2009).

Målet med den varmblodiga travhästaveln är att ta fram en häst som är snabb, frisk, hållbar, har ett bra temperament och som håller en internationell standard (Árnason, 2001). I tidigt skede av aveln valde man också att avla mycket på de hästar vars längd överskrider deras höjd för att öka hästarnas snabbhet (Thiruvankadan et al., 2009). En annan önskad egenskap som man avlat på hos travhästen är att den ska kunna inleda sin karriär och visa goda tävlingsresultat redan tidigt i karriären. Detta för att karriären ska bli så lång som möjligt och för att man sett att hästar som tas i träning vid ett till ett och ett halvt års ålder är snabbare än hästar som börjar sin träning vid två till tre års ålder (Thiruvankadan et al., 2009). Dock är prestationen på banan bara en av alla önskade egenskaper; möjligheten att kunna anpassa sig till miljöerna i samband med tävling och träning samt att hålla en stadig trav är minst lika viktigt för en vinnande individ (Thiruvankadan et al., 2009). Även hästarnas temperament är ett resultat av den avel som bedrivits genom tiderna, ett temperament som motiverar den till kapplöpningstävlingar (Thiruvankadan et al., 2009). Då man avlat för snabbare hästar har man också indirekt avlat för en förändrat steg (Vilar et al., 2010). För att kunna prestera i de hastigheter som förekommer under travlopp krävs en effektiviserad gångart med en viss steglängd och en ökad stegfrekvens (Vilar et al., 2010). Dessa egenskaper kanske inte är lika eftertraktade när hästen efter sin travkarriär används som ridhästar.

På grund av den smala avel som bedrivs på varmbloden kan man tänka sig att man som hästägare skulle stöta på problem med sin nya ridhäst. Som ridhäst ställs det krav på hästen som den inte avlats för (Thiruvankadan et al., 2009) vilket kan tänkas leda till frustration för såväl häst som ryttare.

3.4. Travhästens liv

Både de varmblodiga och kallblodiga travarna startar sin karriär så tidigt som vid tre års ålder och för att klara detta börjar man förbereda hästarna för träning vid ett års ålder (Lindholm, 1994). Hästarnas skelett har växt färdigt först vid fem års ålder och ett sätt att stärka skelettet är att börja med lättare fysisk träning och successivt öka ansträngningen (Lindholm, 1994). Om skelettet inte är starkt nog då hästen tas i träning löper hästen större risk för skador både på skelettet och muskulärt (Lindholm, 1994). Hästens muskulatur är mycket anpassningsbar och proportionen muskelfiber påverkas av vilken typ av arbete hästen utsätts för (Lindholm, 1994). Mest effekt på musklernas utveckling har träningen då hästen är mellan två och tre år gammal och dessa hästar har, i vuxen ålder, starkare skelett och mer välutvecklade muskler än hästar som påbörjat sin träning vid en senare ålder (Lindholm, 1994). Muskelfibrerna ser olika ut beroende på vad hästen är avlad för och varierar stort mellan olika raser (Bump et al., 1990). Hästar som avlats för kapplöpning har en högre procent av snabba vita muskelfiber som klarar av sprintlopp men som snabbt blir uttröttade (Bump et al., 1990).

Unghästar hålls ofta i grupp i lösdrift (Zeeb & Schnitzer, 1997) medan hästar i travträning främst hålls uppstallade i boxsystem där de inte har någon kroppslig kontakt med andra hästar samt med begränsad utvistelse (Zeeb & Schnitzer, 1997). Detta bland annat för att

minska skaderisken i samband med vistelse ute i hage och interaktioner med andra hästar (Zeeb & Schnitzer, 1997).

Kapplöpningshästar som tävlar i höga hastigheter har en mycket hög metabolism och hög påfrestning på benen (Evans, 2007). Det förekommer mycket skador på dessa hästar och hältor är största orsaken till att karriären på banan avslutas (Evans, 2007). Hästar som inte presterar och uppfyller ägarens förväntningar tas ur träning och tävling (Hausberger et al., 2008; Mills & McNicholas, 2005) och används istället till avel, avlivas eller säljs och det är vanligt att de får ett nytt liv som ridhästar (Lenz, 2009).

3.5. Syfte

Syftet med denna studie var att ta reda på om folk som äger/håller ridtravare stöter på problem med sin/sina ridtravare och vad de tror att dessa problem kan bero på. Om problemen kan kopplas till hästens liv som travhäst och vad den avlats i för syfte. Studien riktade sig också åt hur ägarna arbetar för att lösa de problem som de upplever.

3.6. Frågeställningar

1. Förväntar sig hästägare problem med ridtravare inför köp på grund av dess bakgrund och vad den avlats för?
2. I vilka situationer upplevs problem/oönskade beteenden och hur har man försökt att komma tillrätta med problemen/beteendena?
3. Hur allvarliga upplever man problemen/de oönskade beteendena med sin häst?
4. Vad använder man ridtravare till?

4. MATERIAL OCH METOD

4.1. Målgrupp

Enkäten riktade sig både till personer som äger/håller den kallblodiga travhästrasen och till dem som äger/håller den varmblodiga travhästen. Inga krav ställdes på ägarens eller fodervärdens tidigare erfarenheter av de hållna raserna eller av hästar i allmänhet. Inte heller ställdes några krav på hästens tidigare erfarenhet av träning inom travsporten eller huruvida den tävlats, vare sig den tävlats inom trav eller monté.

4.2. Urvalsgrupp

Det fanns vissa svårigheter med att nå ut till dem som äger ridtravare. Personer som köper en ridtravare, oavsett ras, går inte alltid med i en förening. I många fall registreras inte heller ett ägarbyte i samband med hästköpet varför det kan vara svårt att nå ut till personer som äger eller håller dessa hästar. I Svensk Travsports register över hästar går inte heller att utläsa huruvida hästen fortfarande tävlas eller tränas inom travsporten, om den används i avel eller har sålts som ridhäst. På grund av detta går det inte att utgå från deras register för att distribuera enkäten varför en hemsida tillhörandes Svenska Ridtravarförbundet, www.ridtravare.com, användes för att nå ut till personer som äger, håller eller är fodervärd åt ridtravare, oavsett ras. Svenska Ridtravarförbundet är ett förbund som startades 2003 och har som syfte att skapa förutsättningar för travhästen efter sin karriär på banan (Nälser, 2010). De har omkring 400 medlemmar (Nälser, 2010) och är det närmaste ett register över ägare till ridtravare som kunde hittas inför studien. Enkäten på hemsidan gick även att nå för personer som inte är medlemmar i Svenska Ridtravarförbundet. Antalet respondenter är därmed begränsat till personer som besökt Svenska Ridtravarförbundets hemsida och där hittat och valt att besvara enkäten.

4.3. Enkätdesign

Syftet med studien var att fånga hästägarnas/hästhållarnas upplevelser av hästen eller olika situationer med hästen. Detta gjordes i form av en enkät för att kunna nå ut till fler människor som äger eller håller dessa hästar samt för att förenkla och snabbare få in fler svar än som varit möjligt om varje individ skulle ha intervjuats. Enkäten lades ut i form av ett word-dokument på www.ridtravare.com den 4 mars 2011 och en påminnelse om att fylla i enkäten lades ut på sidan den 29 mars 2011. Enkäter togs emot fram till och med 13 maj 2011 och totalt 61 svar skickades in via e-post.

I början av enkäten ställdes frågor gällande basfakta om häst och ägare; ålder på både häst och människa, hästens ras, huruvida hästen tävlats och tränats inom travsporten, ägarens tidigare erfarenhet av rasen samt hur länge man ägt hästen. Därefter följde frågor om förväntningar. Dels allmänt vad man hade för förväntningar på hästen inför köpet, exempelvis vad den skulle användas till, om man hade förväntat sig problem med hästen på grund av dess bakgrund och ras, huruvida förväntningarna överensstämde med den verkliga situationen samt om förväntningarna varit för låga eller för höga. De som svarade på enkäten fick också svara på hur väl en del påståenden stämmer in på deras häst i olika situationer och sedan svara på om de upplever problem eller önskade beteenden med sin häst. Önskade beteenden behövde inte betyda att de är onormala, bara att ägaren upplever problem med dem och vill göra något åt dem (Lindqvist et al., 2009; Eriksson et al., 2009).

Enkäten innehöll totalt 26 frågor. 15 frågor hade öppna svar där respondenten fick svara med egna ord och sex frågor hade förutbestämda svar som den svarande fick välja mellan. Utöver detta fanns i enkäten 5 frågor där man skulle svara genom att gradera på en femgradig skala hur väl ett påstående stämde överens med häst eller situation.

4.4. Gruppering av svar

För att enklare kunna bearbeta de svar som kommit in grupperades de fria svaren och några av de svaren i frågor med förutbestämda svar. En del svar delades in i huruvida förväntningen eller åsikten från respondenten var positiv, negativ eller neutral. Exempel på positiva åsikter kunde vara att man ansåg hästen vara lättlärd, trevlig, ha högre ridbarhet än förväntat eller att den kunde tävlas inom önskad disciplin. Som negativa åsikter räknades bland annat att man upplevde problem, svårhanterlighet, aggressivitet samt förväntade problem. Neutrala åsikter var svar där respondenten svarat att han/hon inte haft några förväntningar eller där det inte gick att utläsa huruvida respondenten svarat positivt eller negativt. Andra frågor grupperades utefter om det förhöll sig som att man åtgärdade ett problem med målinriktad eller hästbaserad lösning. Målinriktad lösning på ett problem definieras i denna studie som en metod där det önskade resultatet är målet och att detta nås genom exempelvis användande av hjälptyglar eller traditionella träningsmetoder (Hockenull & Creighton, 2010). Definitionen av hästbaserad lösning hämtades i samma referens och definieras som en metod där man har hästen som art i fokus och man tar hänsyn till dess natur och beteende genom att hitta och ta hänsyn till bakomliggande orsaker då ett problem ska lösas. Respondenten fick också svara på om den upplevde det som att han/hon hade åtgärdat det upplevda problemet eller beteendet.

4.5. Databearbetning

Svaren från de enkäter som skickades in sammanställdes i Microsoft Office Excell 2003. De flesta datan räknades om till procent medan andra data presenterades i antal beroende på hur bra översikt presentationen gav. I vissa fall presenterades resultaten både i form av procent och i antal för att lättare ge en övergripande förståelse för fördelningen av de olika svaren. Alla figurer i presentationen gjordes i Microsoft Office Excell 2003.

5. RESULTAT

5.1. Respons på enkäten

Under perioden som enkäten fanns tillgänglig att besvara kom det in totalt 61 svar, där 60 av de svarande var kvinnor och en man. Åldern varierade mellan 17 och 60 år och 36 % hade ingen eller liten erfarenhet av ridtravare innan de köpt den häst de svarade för i enkäten. 43 % hade ägt eller varit fodervärd åt ridtravare tidigare, 6 % hade arbetat med travhästar och 15 % hade flera olika erfarenheter av ridtravare i form av en kombination av att ha arbetat med travare och tidigare ägt ridtravare.

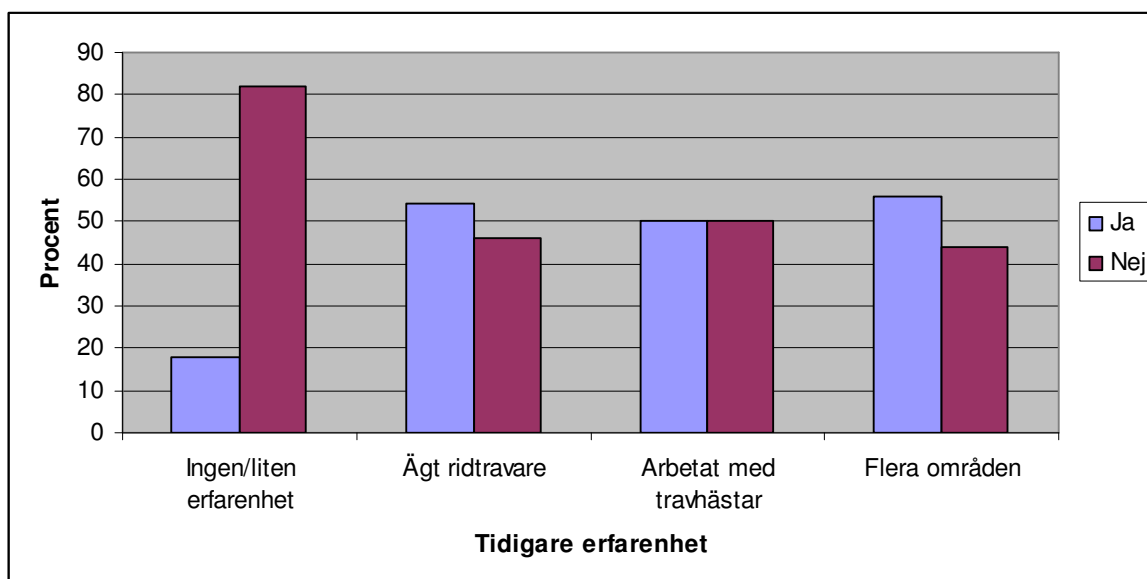
Bland hästarna i studien var 92 % varmblodiga travhästar och 8 % var kallblod. 41 % av hästarna var ston, 54 % var vallacker, 2 % var hingstar och för resterande 3 % fanns inget kön ifyllt i enkäten. Åldern bland hästarna varierade mellan 8 och 30 år men för 17 hästar fanns ingen uppgift om ålder. På frågan om hästens erfarenhet av travet hade 69 % av hästarna både tränats och tävlats inom travet, 29 % hade tränats men aldrig startat och 2 % hade aldrig tagits i träning.

5.2. Förväntningar och eventuellt infriande

På frågan om man, inför hästköpet, förväntade sig problem på grund av hästens liv som travhäst och det syfte den avlats för svarade färre än hälften av respondenterna (41 %) ja på denna fråga medan majoriteten (59 %) inte förväntade sig några problem. Dessa resultat i relation till ägarens tidigare erfarenhet av ridtravare eller travhästar visas i figur 1. Exempel på problem som folk väntade sig var bland annat att hästen skulle ha problem med galoppfattning och att samla galoppen, att de skulle ha svårare att sätta muskler än andra hästar och de skador som varit orsak till att de avslutade sin travkarriär. Gällande hästens kapacitet som ridhäst ansåg 25 % att de haft för låga förväntningar på hästen, 68 % ansåg att förväntningarna stämde överens med hästens verkliga kapacitet och 7 % ansåg att förväntningarna varit för höga. Tabell 1 visar om man ändrat uppfattning om hästen inom olika områden samt om dessa gått i positiv eller negativ riktning. Exempel på positiva ändringar kan vara att hästen hade bättre hoppkapacitet än väntat, man kan tävla med dem och att de är lugna i olika situationer man utsätter dem för. Åt det negativa hållet kan vara att det krävs mer för att utbilda dem och att det tar längre tid att lära dem olika moment i ridningen.

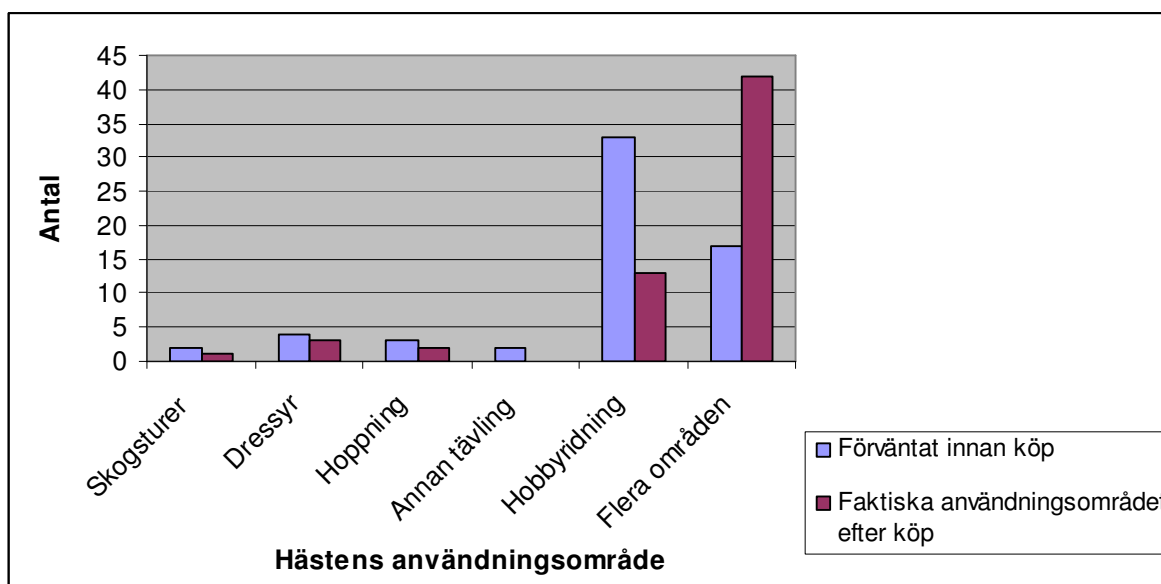
Tabell 1. Visar i antal om personer ändrat uppfattning om sin häst och i vilken riktning ändringen gjorts.

Ändrad uppfattning: Gällande:	Ja	Nej	Okänt	Ändrad i positiv riktning	Ändrad i negativ riktning
Användbarhet	31	30	1	26	5
Ridbarhet	33	26	2	26	7
Hanterbarhet	14	45	2	13	1

Figur 1. Figuren visar huruvida personer förväntade sig problem med sin häst eller inte i uppdelat efter ägarens tidigare erfarenhet av travhästar och ridtravare. Erfarenhet inom flera områden innefattar både träning av travhästar samt tidigare ägt ridtravare.

Inför köpet av ridtravare hade majoriteten av respondenterna (54 %) haft hobbyridning som det tänkta användningsområdet för hästen. Den näst största gruppen (28 %) tänkte använda sin häst inom flera områden, exempelvis hobbyridning kombinerat med tävling i en eller flera grenar. 3 % hade enbart haft syftet att rida skogsturer med hästen. Efter köpet var det 67 % av respondenterna som svarade att de använde sin häst inom flera områden med tävling inom en eller flera grenar inräknat och 22 % svarade att de använde sin häst enbart till hobbyridning. Förväntningarna på vad man skulle kunna använda hästen till och hur detta förhåller sig till det faktiska användningsområdet som hästen används till visas i figur 2.

Figur 2. Figuren visar staplar över hästens tänkta användningsområde innan man köpte hästen bredvid vad man faktiskt använder den till. Staplarna på "Flera områden" innefattar att man blandar hobbyridning med olika tävlingsgrenar och i flera fall tävlar man inom flera grenar, exempelvis hoppning och dressyr.

5.3. Problem med sin ridtravare

42 personer svarade att de upplevde problem eller oönskade beteenden med sina hästar. Detta innefattar 69 % av alla svaranden. I 32 av dessa fallen fanns problemen redan innan man köpt hästen. Situationerna i vilka man upplevde problem eller oönskade beteenden varierade mellan olika hästar. En person upplevde problem med hästen då den gick i hagen med andra hästar, åtta personer under ridning, tre stycken i stallet eller vid hantering, en person i samband med lastning och transport, tre hade problem med skador på hästen och åtta kryssade i alternativet ”annat”. 18 personer upplevde problem i flera av tidigare nämnda situationer. Exempel på upplevda problem var främst gångartsrelaterade vid ridning, att hästen inte kunde lämnas ensam i hagen, att hästen hade problem med muskler och spänningar samt att hästen hade svårt att lita på nya människor. Även vaktande av foder förekom. En del respondenter lade till en kommentar om att de lyckats lösa gångartsproblem då hästen byggt upp mer muskler.

81 % av dem som upplevde problem eller oönskade beteenden svarade på vad man trodde var den bakomliggande orsaken. En person svarade att det berodde på missförstånd mellan häst och ryttare, två personer att hästen levt under bristande förhållanden på något vis efter livet som travhäst, ytterligare två personer trodde de berodde på smärtor och tidigare skador. Fem personer visste inte. 11 personer trodde att problemen uppstått på grund av hästens liv som travhäst där utrustning, träning eller hantering kunnat leda till de idag upplevda problemen. Lika många, 11 personer, trodde att problemen var ett resultat av den avel man bedriver på travhästar, lynne, personlighet eller exteriör.

På frågan hur man försökt åtgärda eller lösa problemen eller de oönskade beteendena hade 20 svaranden använt sig av en målinriktad metod för att lösa problemet, 19 hade använt sig av en hästinriktad problemlösning och en person hade inte vidtagit några åtgärder för att försöka lösa problemet. Två personer hade inte besvarat frågan hur de försökt åtgärda eller lösa problemen eller de oönskade beteendena. Av dem som använde sig av en målinriktad hantering av problemet eller beteendet ansåg 35 % att de löst problemet och 25 % att de delvis löst problemet medan motsvarande siffror bland dem som använde sig av en hästinriktad hantering var 32 % respektive 37 %. 30 % av dem som använde en målinriktad problemhantering hade inte åtgärdat problemet medan motsvarande siffra 21 % bland dem som använde en hästinriktad problemhantering, se tabell 2.

Tabell 2. Tabellen visar den metod man använt för att komma tillrätta med ett problem eller önskat beteende och om man löst det eller ej. Delvis löst problem innefattar dem som ansåg att beteendet eller problemet blivit bättre/mindre men inte helt försvunnit (n = 40).

Åtgärdat problem: Metod:	Löst problem	Ej löst problem	Delvis löst problem	Ej besvarat frågan om löst eller ej
Målinriktad	7	6	5	2
Hästinriktad	6	4	7	2
Ingen	1			

På frågan hur ofta man upplever problem svarade 19 personer att de gör det mer sällan än några gånger per månad. Fem personer upplevde problem varje dag, fem upplevde dem några gånger per vecka, fyra stycken några gånger per månad och de sista fem svaranden visste inte. På en skala där 1 var att man ansåg problemet eller beteendet som acceptabelt och 5 att man ansåg det vara allvarligt kryssade 52 % i att problemen var acceptabla, och 23 % kryssade i två på skalan. 11 % hade kryssat i tre, 11 % hade kryssat i en fyra och 3 % ansåg att problemen var allvarliga. Hur allvarliga de upplevde problemen utifrån hur ofta

problemen eller de oönskade beteendena upplevdes visas i tabell 3. Endast de som svarade på frågan finns med i tabellen (n = 35).

Tabell 3. Hur man allvarliga man upplever problem utifrån hur ofta man upplever dem, där 1 – 5 är en skala över hur allvarliga man upplever problem eller oönskade beteenden. 1 innebär att de är acceptabla och 5 att problemen eller beteendena upplevs som allvarliga (n = 35).

Hur allvarliga problem: Hur ofta upplevda:	Acceptabla				Allvarliga
	1	2	3	4	5
Varje dag	2		1	1	1
Några gånger/vecka	2	2	1		
Några gånger/månad	2	2			
Mer sällan än några gånger/månad	9	4	1	2	
Vet ej	3		1	1	

5.4. Påståenden om ridtravare

De som svarade på enkäten fick också svara på hur väl ett antal påståenden stämde in på deras ridtravare. Totalt presenteras 14 påståenden. På påståendet rörande om hästen har svårt att sätta muskler svarade majoriteten (77 %) att hästen aldrig eller nästan aldrig hade det och 16 % hade kryssat för en trea. 7 % hade svarat en fyra, vilket tolkas som ofta och ingen hade svarat att hästen alltid hade svårt att sätta muskler. 21 % upplevde att deras häst har svårt att lägga på hull. 70 % av respondenterna upplevde inte problem med galoppfattning och 76 % upplevde inte problem med hästens kapacitet att gå i form/bära sig, men många hade kommenterat bakom sitt svar att de haft problem med galoppfattning och/eller samling av hästen tidigare men att ”problemen försvann då hästen byggt muskler”. På påståendena om hästen utför stereotypa beteenden var det 2 % som upplevde att hästen alltid utförde krubbitning, medan 95 % svarat att hästen aldrig krubbet och 3 % hade kryssat i på skalan att hästen nästan aldrig gjorde det. 98 % av hästarna i studien utförde inget vävbeteende och 2 % av respondenterna hade kryssat för en tvåa. Bakom det svar som kryssat för en tvåa stod att hästen vävt när den kom men att den inte längre utförde beteendet.

87 % av de svarande ansåg att deras häst alltid eller nästan alltid var lättlastad och 93 % att hästen alltid eller nästan alltid var lätt att transportera. Två påståenden ställdes rörande huruvida hästen kunde vara ensam eller ej. 78 % svarade att deras häst alltid eller nästan alltid kunde vara ensam i hagen och 19 % att hästen aldrig eller nästan aldrig kunde det. På påståendet om hästen var orolig ensam hade 15 % kryssat för 4 eller 5 på skalan motsvarande nästan alltid eller alltid, 72 % hade svarat att hästen aldrig eller nästan aldrig var orolig. 10 % hade graderat på skalan att deras häst nästan alltid eller alltid biter och/eller sparkar då den ska täckas eller sadlas, 8 % att hästen nästan alltid eller alltid skyggar och/eller är lättskrämmd under ridning och 14 % av respondenterna svarade att deras hästar nästan alltid eller alltid travar eller galopperar iväg utan ryttarens kontroll vid ridning. Spridningen av dessa svar och hur respondenterna ansåg att dessa påståenden överensstämde med hästen och/eller den upplevda situationen visas i antal i tabell 4.

Tabell 4. Visar hur väl hästägarna ansåg att påståenden passade in på deras hästar. Visas i antal svaranden per gradering (n = 61).

Påstående:	Aldrig 1	2	3	4	Alltid 5
Min häst har svårt att sätta muskler	28	19	10	4	
Min häst har lätt att lägga på hull	2	11	19	13	16
Min häst sparkar/biter när jag sadlar/täcker	47	4	4	4	2
Min häst skyggar/är lättskrämmd under ridning	28	20	8	2	3
Min häst är rädd i nya situationer/miljöer	16	33	9	2	1
Min häst har svårt att fatta galopp	24	19	12	3	3
Min häst har svårt att gå i form/bära sig	20	26	10	5	
Min häst krubbiter	58	2			1
Min häst väver	60	1			
Min häst är svår att få kontakt med i munnen under ridning	39	15	3	4	
Min häst travar/galopperar utan ryttarens kontroll under ridning	20	17	15	7	2
Min häst är lättlastad	1	1	6	17	36
Min häst är lättransporterad	1	3		13	44
Min häst kan vara ensam i hagen	10	2	2	12	35
Min häst är orolig då den är ensam	25	19	8	3	6

6. DISKUSSION

6.1. Studiens syfte

Syftet med denna studie var att ta reda på om ägare till ridtravare förväntar sig problem med hästen på grund av dess bakgrund inom travsporten och om de under hästägandet upplever problem eller oönskade beteenden. Vidare ville man studera vad ägaren tror är den bakomliggande orsaken till problemen eller beteendena man upplever och hur man väljer att försöka åtgärda dem. Dessutom var syftet att studera vad man använder sin ridtravare till. Studien visar att närmare hälften av respondenterna förväntade sig problem inför köpet av sin häst och att majoriteten upplever problem eller oönskade beteenden med sin häst. Främst upplevs problemen under ridning eller då hästen vistas i hagen, men ofta upplevs problem i flera olika situationer. Ändå var det många som hade ändrat uppfattning i en positiv riktning och fann ofta att man kunde göra mer med hästen och att den var mer lätt att utbilda än man trott. Orsakerna till de problem som upplevdes av hästägarna kunde inte fastställas då hästarnas bakgrund inte var känd. Dock trodde majoriteten att problemen orsakats av hästens bakgrund som travhäst. För att åtgärda problemen/oönskade beteenden använde sig närmare hälften av en målinriktad hantering av problemet och övriga av en hantering som är mer hästbaserad. Utöver detta använder ägarna sina ridtravare till fler områden än planerat, inklusive tävling inom olika ridgrenar och deras tidigare åsikter om ridtravare stämde oftast inte. Detta och att problem upplevs som små av hästägarna borde innebära att travhästar är bra allroundhästar som kan skolas om till fungerande ridhästar.

6.2. Hästarna i studien

De flesta hästarna i studien var varmblod, varför resultaten främst gäller denna ras och ingen jämförelse kunde göras mellan de två raserna för att se om det fanns någon eventuell skillnad mellan dem. Majoriteten av hästarna hade antingen tränats inom travet eller både tränats och tävlats inom sporten.

6.3. Travets påverkan på hästen efter karriären

6.3.1. Avelns påverkan på travaren som ridhäst

Till att börja med måste det tas i beaktning att orsakerna till de problem eller de oönskade beteenden som hästägarna upplevde endast är de som respondenterna trodde var orsaken. För att veta om ägarnas teorier stämmer behöver man känna till hästens förflutna; hur den fötts upp, under vilka förhållanden den levtt samt med vilka metoder den tränats, både inom travet och under livet därefter. De orsaker som tas upp i studien är därför bara antaganden. Dock är det ändå viktigt att ha i åtanke att de antaganden som gjorts av hästägarna kan vara sanna och majoriteten av dem som upplevde problem med sina hästar trodde att de orsakats under tiden hästen hölls som travhäst eller på grund av travhästaveln.

Travegenskaperna i form av snabbhet, hållbarhet och en frisk häst med ett bra temperament har varit det man avlat på länge inom varmblodsaveln (Árnason, 2001). Man har också avlat för en mer stabil trav och har genom de olika kriterierna genom aveln ändrat hästens steg (Vilar et al., 2010). Huruvida denna avel påverkat hästens möjlighet som ridhäst vet man dock inte då man vid tillfället för denna studie inte känner till någon som har forskat på detta ämne. Det är därför svårt att jämföra resultaten i denna studie med annat som gjorts inom området. Sett utifrån travarens exteriör är den inte avlad för ridning (Thiruvankadan et al., 2009) och problem kan tänkas uppstå i kombination med ridning. Att göra galoppfattning på en häst som avlats för att hålla en stabil trav (Thiruvankadan et al., 2009)

och försöka korta steget för få hästen att gå i form när man inom travet önskar en ökad steglängd (Vilar et al., 2010) kan leda till frustration för såväl häst som ryttare. En del av respondenterna la till en kommentar om att de lyckats lösa problemen med gångarterna i takt med att hästen byggt muskler. Detta kan möjligen kopplas till att muskulaturen är väldigt anpassningsbar och påverkas av olika träningsmoment (Lindholm, 1994) vilket kan vara en anledning till att hästen ändå går att skola om. Utöver de olika kriterier som man avlar för vill man också att hästen ska ha en ung startålder och därmed kunna ha en så lång tävlingskarriär som möjligt (Thiruvenkadan et al., 2009). Huruvida karriärens start och längd är orsaken till skadorna som avslutar hästens karriär eller ej finns dock inte dokumenterat, vilket innebär att inga uttalanden kan göras om detta. Inte heller vet vi om de orsakat de skadeproblem som uppgavs i enkäten.

6.3.2. Träning, hållning och hantering

Från att ha varit svårt att hålla hästar vid liv och få en lyckad reproduktion i fångenskap (Levine, 2005) har man idag kommit så pass långt i aveln att man kan hålla hästar ensamma i boxar större delen av dygnet (Zeeb & Schnitzer, 1997). När vi håller hästar i stallmiljöer av olika slag och använder hästarna för ridning eller körning måste vi ta i beaktning att vi påverkar hästens normala beteendebestånd och motivation (Casey, 2007). Hur vi håller hästar och hur vi använder dem i olika syften kan påverka dem negativt både fysiologiskt och beteendemässigt och problem kan uppstå på grund av detta (Casey, 2007). Stereotypa beteenden har kunnat kopplas samman med hur mycket tid hästen vistas i stallet (McGreevy et al., 1995), att hästens möjlighet till utevistelse begränsas (Redbo et al., 1998) samt att den sociala kontakten med andra hästar begränsas (McGreevy et al., 1995; Redbo et al., 1998), vilket ofta är fallet för kapplöpningshästar (Casey, 2007). Stereotypa beteenden registrerades endast i mindre utsträckning i denna studie. Endast en häst fanns ikryssad att den alltid krubbet. Två personer uppgav att krubbitande förekom hos deras hästar (en 2:a på skalan) och en svarade att hästen vävde (en 2:a på skalan) vilket innebär att stereotypier förekom, men huruvida de kan kopplas till hästens liv som travhäst eller ej vet vi inte. Dock förekom stereotypa beteenden hos ett fåtal av hästarna i studien.

Kapplöpningshästar spenderar största delen av sin tid i stall (Casey, 2007) och i de system som travhästar hålls har de ofta begränsad kontakt med andra hästar, både i boxen och i hagen (Ladewig et al., 2005). Detta trots att de är flockdjur vilket kan leda till stereotypa beteenden (Ladewig et al., 2005). Det är dock vanligt att unghästar inom travvärlden hålls i lösdrift med andra hästar innan de tas i träning (Zeeb & Schnitzer, 1997) vilket troligen förebygger dessa störningar. Hur hästarna hålls påverkas av i vilket syfte vi håller dem (Casey, 2007). Uppstallning kan skapa problem på grund av att vi begränsar deras möjlighet till rörelse. I det vilda är hästar i rörelse under större delen av dygnet i sitt sökande efter föda medan kapplöpningshästar spenderar stor del av dygnet stilla och får sitt foder serverat utan att ett födosöksbeteende eller en födoselektion genomförts (Casey, 2007). Hästar med fri tillgång på grovfoder spenderar 60 % av sin tid med att äta (Haupt, 2005). Dock utfodras kapplöpningshästar med högenergifoder i små ransoner som går snabbt att äta för att tillgodose det energibehov de har för att kunna prestera på banan (Casey, 2007). Detta är inte vad hästen är anpassad för och kan orsaka skador på digestionssystemet (Casey, 2007). På grund av att man minskat ättiden för hästarna då de får i sig sitt näringsbehov i större delen av kraftfodret kan man också se en ökad risk för utvecklande av stereotypa beteenden (Casey, 2007).

Att hästen spenderar mycket tid stillastående följt av påfrestande fysisk aktivitet under dagens träningsmoment leder till en snabb förändring i muskelaktiviteten och kan leda till skador på muskelfibrerna och vara smärtsamma för hästen (Casey, 2007). I studien var det tre personer som upplevde problem med skador på sina hästar, vilket i denna studie utgör 5 % av alla hästar. På grund av det lilla stickprovet kan dock inget uttalande göras om hela Sveriges population ridtravare men om det skulle vara en representativ siffra för populationen skulle ett flertal hästar lida av skadeproblem. Träning kan också påverka hästen negativt om träningsredskap används felaktigt (McLean & McGreevy, 2010). Körpiskan är ett sådant redskap. Ett felaktigt tillfälle då piskan används under träning eller lopp är då man fortsätter driva på hästen trots att redan accelererar eller då den inte kan accelerera. I dessa fall uppfattas piskan som en bestraffning för acceleration vilket kan göra hästen motvillig att öka hastigheten eller gå framåt (McLean & McGreevy, 2010). Något som inte tas upp i resultatet är att en person antecknade i marginalen att hästen tidigare varit svårriden på grund av sin ovilja att gå framåt. Då detta var något som åtgärdats och inte svarades för som ett problem togs det inte med i studien och ingen koppling kunde göras till vad man trodde var den bakomliggande orsaken till problemet.

Forskning har visat att situationer som människan vanligen utsätter hästar för och som ses som en självklar del av hästhållande upplevs av hästen som stressande (Schmidt et al., 2010). Exempel på dessa situationer kan vara fysisk träning, lastning, tävlingssammanhang och veterinärundersökningar (Schmidt et al., 2010). Det är allmänt känt att travhästar måste transporteras till och från tävlingsbanorna och att de för att kunna prestera på banan måste kunna hantera sin miljö. I denna studie upplevde majoriteten att deras hästar var lätta att lasta och transportera samt att de var lugna i nya situationer och miljöer. Habituering är en inlärningsprocess som utan att använda bestraffning eller förstärkning leder till en reducerad respons till ofarliga stimuli, till exempel olika situationer och miljöer (Christensen et al., 2011). Resultaten i denna studie där ridtravare inte visade någon respons på nya miljöer och situationer kanske kan kopplas till att de genom livet som travhäst och genom habituering lärt sig hantera dem. Denna typ av inläring anses vara långvarig (Christensen et al., 2011) varför detta kanske kan härledas som en positiv egenskap till hanteringen inom travet.

I en studie gjord av Waran och Cuddeford (1995) såg man att hästar som aldrig lastats och transporterats kunde uppleva situationen som obehaglig och stressande, medan mer erfarna hästar kunde uppleva situationen som stimulerande. Transport innebär mycket mer än att bara stå på en transport. Hästen ska hanteras, ledas på och av transporten, lämna sin trygga hemmiljö, isoleras och så vidare (Waran & Cuddeford, 1995). I sin studie såg Waran och Cuddeford (1995) att hästarna visade mest tecken på stress vid lastningen vilket de kopplade till hästens motvilja att gå in i mörka trånga utrymmen. Detta var något som angavs även i denna studie då man angav att man upplevde mer svårigheter med lastningen än med transporten. Dock var det få personer som upplevde lastning och transport som ett problem. Att ridtravare upplevs som lätthanterliga vid lastning och transport kommer troligen av att travhästar transporteras ofta. Hästar som transporteras ofta är lättare att lasta och står mer still under transport än oerfarna (Waran & Cuddeford, 1995).

6.4. Travhästen efter karriären

Då hästen inte längre kan prestera på banan tappar den en del av sitt värde som den hade under sin karriär och enligt McLean och McGreevy (2010) kan detta leda till en ökad risk för försummelse. Hästar avlivs oftast innan de uppnår maximal ålder (Mills & McNicholas, 2005). Dessutom hålls de för syften att prestera och vinna och säljs vidare om de inte längre

uppfyller den roll som ägaren förväntar sig (Hausberger et al., 2008; Mills & McNicholas, 2005).

Industrin kommer aldrig att komma undan problemet med oönskade hästar (Lenz, 2009). Hästar kommer alltid att åldras, drabbas av skador som avslutar deras travkarriär eller helt enkelt inte kunna prestera tillräckligt för att ägaren ska dra nytta av hästhållningen (Lenz, 2009). Dock har man sett tecken på att allt fler ger hästarna en ny chans utanför banan (Lenz, 2009), där de exempelvis skolas om till ridhästar.

Olika typer av problem behöver inte ursprungligen komma från livet som travhäst och i denna studie vet vi i princip bara om hästarna överhuvudtaget tränats och tävlats inom sporten. Vi kan därför bara diskutera runt de orsaker ägarna anser har orsakat problemen utifrån hur travhästar hålls och hanteras. Problemen kan också ha uppstått mellan tiden som travhäst och den ägaren den har idag och därmed inte alls vara relaterade till travet.

Denna studie visade tecken på att travhästen inte bara platsar på travbanorna utan att människor som köper ridtravare kan använda dem till mer än att rida i skogen med. Många köpte sin häst i syfte att rida på hobbynivå, men kunde på grund av hästens kapacitet också börja tävla på olika nivåer inom olika discipliner. Att många av hästägarna ändrade uppfattning om hästens användbarhet och ridbarhet åt det positiva hållet tyder på att man hade en del förutfattade meningar om rasen sedan tidigare men att deras hästar motbevisat dessa förväntningar.

6.5. Problem och hantering av problem

Forskning på katt och dess oönskade beteenden visar att ett flertal av dessa beteenden egentligen är naturliga för katten men att de var svåra för ägaren att acceptera (Lindqvist et al., 2009). Man kan endast gissa att detta skulle vara detsamma för hästar. Ett visst beteende kan upplevas som ett problem för en person medan en annan kan se det som helt naturligt (Lindqvist et al., 2009). Oönskade beteenden behöver inte betyda att de är onormala, bara att ägaren upplever problem med dem och vill göra något åt dem (Lindqvist et al., 2009; Eriksson et al., 2009).

Främsta problemen som respondenterna i denna studie förväntade sig med ridtravare var relaterade till gångarterna, då främst till galopp, samt muskelansättning och skador. De främsta problemen eller oönskade beteenden som respondenterna upplevde var främst gångartsrelaterade vid ridning, att hästen hade problem med muskler och spänningar, att hästen inte kunde lämnas ensam i hagen samt att hästen hade svårt att lita på nya människor. De personer som hade minst erfarenhet av ridtravare förväntade sig färre/mindre problem med sina hästar, se figur 1. I de övriga erfarenhetsgrupperna var fördelningen mellan de som svarat ja på om man förväntade sig problem och de som svarat nej mer lika fördelade. De visade att närmare hälften inom varje erfarenhetsgrupp förväntat sig respektive inte hade förväntat sig problem på grund av hästens bakgrund inom travet. Dock jämförde inte studien hur allvarliga man upplevde problem eller oönskade beteenden med tidigare erfarenhet. Många problem var relaterade till hästens ridbarhet, vilket antagligen grundar sig i den avel som bedrivs inom travsporten. Dock ansåg man att de gick att åtgärda genom träning. Också positiva egenskaper så som att hästen var lätthanterlig och lätttransporterad kan kopplas till travet, varför man kan dra slutsatsen att det finns både fördelar och nackdelar med att köpa en häst med travarbakgrund.

I denna studie delades hantering av problem eller oönskade beteenden in i två grupper; målinriktad problemhantering och hästbaserad hantering (Hockenhull & Creighton, 2010). Enligt Hockenhull och Creighton (2010) finns det ett samband mellan antal problem man upplever och frekvensen av dessa problem om man använder sig av en målinriktad hantering av ett problem, där de hästar som har mer problem ofta även visar upp en högre frekvens av problem. Beteendena uppvisades inte heller vid slumpmässiga tillfällen. Detta studerades dock inte i denna studie varför inga slutsatser kan göras om relationen mellan problem och frekvens, något man kanske bör göra i framtiden. Hockenhull och Creighton (2010) studerade problem som uppstod med hästar under ridning. De såg att om man använde sig av ett mer målinriktat tillvägagångssätt när man tränade hästen, exempelvis i form av hjälptyglar och traditionella träningsmetoder, kunde detta associeras med ökad risk för ridrelaterade problem. I motsats till detta såg Hockenhull och Creighton (2010) att om man istället använde sig av en mer hästrelaterad hantering och träning minskade risken för uppkomst av problem i samband med ridning. De drog därför slutsatsen att om man hanterade ett beteende utan att se till dess bakgrund riskerade man att antalet och frekvensen av oönskade beteenden ökade. Ungefär hälften av respondenterna som upplevde problem eller oönskade beteenden använde sig av en målinriktad hantering av problemet och resterande använde sig av en mer hästbaserad hantering. Av dem som försökt lösa problemet med en mer målinriktad hantering hade 67 % helt eller delvis kommit tillrätta med problem eller beteende medan av de som arbetade utifrån hästen och orsaken till problemet hade 76 % helt eller delvis löst problemet. Fem personer i studien svarade att man inte visste vad problemet kunde bero på vilket gör det svårt att försöka lösa ett problem utifrån orsaken. En anledning till varför man kanske inte kommer till rätta med ett problem kan vara att man utgår från fel orsak, att det man tror är orsaken till problemet faktiskt inte är det utan att man behöver utgå från något annat. I denna studie vet man inte konkret vad som orsakat de problem och oönskade beteenden som respondenterna upplever varför man inte kan uttala sig om huruvida de hanterar situationerna rätt eller fel.

6.6. Studiens begränsningar

Antalet enkäter som kom in under studiens gång är relativt få med tanke på hur många ridtravare som man kan anta finns i Sverige. Vårt att ta i beaktning kan vara att de som valde att svara på enkäten kanske inte är representativa ridtravareägare. De som svarade på enkäten kanske hade ett större intresse eller erfarenhet av problem och oönskade beteenden hos ridtravare än andra och vissa kanske svarade på enkäten just för att de inte upplever några problem. På grund av detta kan inga generella slutsatser dras, utan endast antaganden kan göras. Man måste också ta hänsyn till den mänskliga faktorn då frågorna kan ha uppfattats olika av olika personer. Utöver detta varierade antalet ikryssade svar mellan enkäterna vilket kan tyda på att man uppfattat olika hur många svar man fick lämna per fråga. Vissa hade endast kryssat i ett alternativ medan andra satt kryss för flera. Detta kan resultera i felaktiga data.

Svaren kan ha påverkats av vilken typ av fråga som ställdes. Vissa svar, om den som svarar på enkäten får svara fritt, kan skilja sig helt från om samma fråga ställts med förutbestämda svar som begränsar den svarande (Buckley et al., 2004). Det är också viktigt i denna studie att ta hänsyn till att frågan om vad som är orsaken till problemet eller det oönskade beteendet är har ställts för att ägaren ska svara vad han/hon tror är orsaken. Vad den faktiska orsaken är vet vi inte.

Man kunde också tänkt på att ställa vissa frågor annorlunda. I enkäten frågades det efter problem eller beteenden som man upplever med sin ridtravare. I vissa fall gick olika problem förlorade som kanske kunnat kopplas till travvärlden. Detta på grund av att många svarade att de åtgärdat problem som hästen tidigare haft. Dock nämndes inte vad dessa problem varit och de gick därmed förlorade i studien. Vissa la också till i marginalen att problemen varit värre innan vilket också indikerar på att frågorna var felställda och att betydelsen av vissa problem gick förlorade.

6.7. I framtiden

Denna studie påvisar vikten av mer forskning i ämnet samt att ge en förberedelse till köpare av ridtravare vilka problem man som ägare kan stöta på. Inför denna studie kunde ingen forskning på hur travhästar påverkas av omskolning till ridhästar varför man i framtiden bör studera närmare hur travhästar påverkas av att skolas om till ridhästar. Både utifrån vad man egentligen avlat dem för och utifrån hur de levt som travhästar. Att göra en jämförelse mellan varmblood och kallblood för att se om det förekommer en skillnad vore intressant. Utifrån detta vore det också intressant om man gjorde en studie på hur hästen påverkas av att man försöker träna in ett beteende hos ridtravaren som den tidigare kanske blivit bestraffad för, exempelvis galopp.

Man bör också utifrån detta forska mer på ämnet för att bättre kunna uttala sig om hur livet som travhäst påverkar hästen både under sin travkarriär och därefter. Detta skulle kunna underlätta omskolning från travhäst till ridhäst om man vet vilka faktorer man kan behöva ta hänsyn till. Kanske kan man också utifrån detta skriva en vetenskapligt baserad bok som ger en vägledning i omskolning från travhäst till ridhäst och förklara vikten av de faktorer man bör ta hänsyn till. I denna studie påvisas vilka problem som oftast förekommer med att skola om travhästar till ridhästar och man bör härnäst studera varför dessa uppkommer för att kunna underlätta omskolningen för ägarna. Att man tar hänsyn, inte bara till ägarens krav, utan även till hästens förutsättningar både fysiskt och mentalt utifrån hästens arv och miljö som har format den.

6.8. Slutsats

Slutsatserna av denna studie är att nära hälften av de som köper en ridtravare förväntar sig problem med sin häst och att en majoritet faktiskt upplever problem eller oönskade beteenden. Problemen förekommer främst i samband med ridning eller i hagen, men många upplevde problem i flera olika situationer med hästen. Det var många som ändrade uppfattning om sin häst efter köpet, de flesta i en positiv riktning då de ansåg att de kunde göra mycket mer med hästen samt att den var mer lättlärd än de trott. Orsakerna till de problem som hästägarna upplevde kunde inte fastställas på grund av att hästarnas bakgrund var okänd men fler än hälften av hästägarna trodde att de problem som de upplevde orsakats av hästens bakgrund som travhäst. För att åtgärda problemen/oönskade beteenden använde sig närmare hälften av en hästbaserad hantering av problemet och resterande av en mer målinriktad hantering.

Ägare till ridtravare använder sina hästar till fler områden än det först var tänkt, inklusive tävling inom olika ridgrenar och att deras tidigare uppfattningar om ridtravare till stor del inte överensstämde med verkligheten utan en majoritet var positivt överraskade över vad deras häst presterade. Detta i samband med att de problem som förekom upplevdes som mindre allvarliga samt att de uppvisades förhållandevis sällan borde innebära att travhästar är bra allroundhästar som kan skolas om till fungerande ridhästar efter travet.

7. TACK

Jag skulle vilja tacka min handledare Anna Lundberg som hjälpt mig genomföra denna studie. Jag vill också tacka Svenska Ridtravarförbundet för att jag fick lägga upp enkäten på deras hemsida och självklart ett stort tack till alla er som svarat på enkäten. Utan er hade inte studien kunnat genomföras. Ett stort tack också till mina klasskamrater i EoD08 för tre fantastiska år fulla av skratt och kunskapsbyte.

8. REFERENSER

- Árnason, Th., Jensen, P., Klemetsdal, G., Ojala, M. & Philipsson, J. 1994. Experience from application of animal breeding theory in Nordic horse breeding. *Livestock Production Science*. 40, 9-19.
- Árnason, Th. 2001. Trends and asymptotic limits for racing speed in standardbred trotters. *Livestock Production Science*. 72, 135-145.
- Buckley, P., Dunn, T. & More, S.J. 2004. Owners' perceptions of the health and performance of Pony Club horses in Australia. *Preventive Veterinary Medicine*. 63, 121-133.
- Bump, K.D., Lawrence, L.M., Moser, L.R., Miller-Graber, P.A. & Kurcz, E.V. 1990. Effect of breed of horse on muscle carnosine concentration. *Comparison Biochemical Physiology*. 96A, 195-197.
- Casey, R.A. 2007. Clinical Problems Associated with the Intensive Management of Performance Horses. In: *The Welfare of Horses* (Ed. N. Waran). Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.
- Christensen, J.W., Zharkikh, T. & Chovaux, E. 2011. Object recognition and generalisation during habituation in horses. *Applied Animal Behaviour Science*. 129, 83-91.
- Eriksson, P., Loberg, J. & Andersson, M. 2009. A survey of cat shelters in Sweden. *Animal Welfare*. 18, 283-288.
- Evans, D.L. 2007. Welfare of the Racehorse During Exercise Training and Racing. In: *The Welfare of Horses* (Ed. N. Waran). Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.
- Goodwin, D. 2007. Horse Behaviour: Evolution, Domestication and Feralisation. In: *The Welfare of Horses* (Ed. N. Waran). Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.
- Goodwin, D., McGreevy, P., Waran, N. & Mclean, A. 2009. How equitation science can elucidate and refine horsemanship techniques. *The Veterinary Journal*. 181, 5-11.
- Hausberger, M. & Richard-Yris, M.A. 2005. Individual differences in the domestic horse, origins, development and stability. In: *The Domestic Horse: The Evolution, Development and Management of its Behaviour* (Eds. D. Mills & S. McDonnell). Cambridge, Cambridge University Press.
- Hausberger, M., Roche, H., Henry, S. & Visser, E.K. 2008. A review of the human-horse relationship. *Applied Animal Behavior Science*. 109, 1-24.
- Houpt, K.A. 2005. Maintenance behaviours. In: *The Domestic Horse: The Evolution, Development and Management of its Behaviour* (Eds. D. Mills & S. McDonnell). Cambridge, Cambridge University Press.
- Hockenull, J. & Creighton, E. 2010. Equipment and training risk factors associated with ridden behaviour problems in UK leisure horses. *Journal of Veterinary Behaviour*. 5, 52.
- Ladewig, J., Søndergaard, E. & Christensen, W. 2005. Ontogeny: preparing the young horse for its adult life. In: *The Domestic Horse: The Evolution, Development and Management of its Behaviour* (Eds. D. Mills & S. McDonnell). Cambridge, Cambridge University Press.
- Levine, M.A. 2005. Domestication and early history of the horse. In: *The Domestic Horse: The Evolution, Development and Management of its Behaviour* (Eds. D. Mills & S. McDonnell). Cambridge, Cambridge University Press.
- Lenz, T.R. 2009. The unwanted horse in the United States: An overview of the issue. *Journal of Equine Veterinary Science*. 29, 253-258.
- Lindholm, A. 1994. Health aspects of horse production including training with special reference to Nordic condition. *Livestock Production Science*. 40, 73-76.

- Lindqvist, C., Loberg, J. & Andersson, M. 2009. Önskad beteende hos katt ur ägarens perspektiv – en orsak till avlivning? Slutrapport till Jordbruksverket, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, Sveriges Lantbruksuniversitet, Skara.
- McGreevy, P.D. & McLean, A.N. 2009. Punishment in horse-training and the concept of ethical equitation. *Journal of Veterinary Behaviour*. 4, 193-197.
- McGreevy, P.D., French, N.P. och Nicol, C.J. 1995. The prevalence of abnormal behaviours in dressage horses, eventing and endurance horses in relation to stabling. *The Veterinary Record*. 137, 36-37.
- McLean, A.N. & McGreevy, P.D. 2010. Ethical equitation: Capping the price horses pay for human glory. *Journal of Veterinary Behaviour*. 5, 203-209.
- Mills, D.S. & McNicholas, J. 2005. The rider-horse relationship. In: *The Domestic Horse: The Evolution, Development and Management of its Behaviour* (Eds. D. Mills & S. McDonnell). Cambridge, Cambridge University Press.
- Nälser, H. 2010. <http://www.ridtravare.com/>, använd 2011-05-10.
- Redbo, I., Redbo-Torstensson, P., Ödberg, F.O., Hegendahl, A. och Holm, J. 1998. Factors affecting behavioural disturbances in race-horses. *Animal Science*. 66, 475-481.
- Schmidt, A., Aurich, J., Möstl, E., Müller, J. & Aurich, C. 2010. Changes in cortisol release and heart rate variability during the initial training of 3-year-old sport horses. *Hormones and Behaviour*. 58, 628-636.
- Svensk Travsport, 2011. www.travsport.se, använd 2011-05-17.
- Thiruvankadan, A.K., Kandasamy, N. & Panneerselvam, S. 2009. Inheritance of racing performance of trotter horses: An overview. *Livestock Science*. 124, 163-181.
- Vilar, J.M., Miró, F., Santana, A. & Spinella, G. 2010. Biokinematics under competitive racing conditions in young standardbred trotter horses: A preliminary report. *Journal of equine Veterinary Science*. 30, 432-435.
- Waran, N.K. & Cuddeford, D. 1995. Effects of loading and transport on the heart rate and behaviour of horses. *Applied Animal Behaviour Science*. 43, 71-81.
- Zeeb, K. & Schnitzer, U. 1997. Housing and training of horses according to their species-specific behaviour. *Livestock Production Science*. 49, 181-189.